

Het prijsbeleid

De functies van het marktmechanisme zijn door economen breed uitgemeten. Het marktsysteem brengt vraag en aanbod van goederen en diensten met elkaar in evenwicht, verdeelt de inkomens, en zorgt voor de allocatie van produktiefactoren. De overheid die meent dit mechanisme te moeten verstoren, zal met sterke argumenten moeten komen. Toch lijkt de overheid al vanaf 1969 tegen de spelregels van de vrije markt te zondigen door een stringent prijsbeleid te voeren. Ook dit jaar wordt het prijsbeleid voortgezet, zij het dat, bij wijze van experiment, bepaalde sectoren worden vrijgesteld.

Welke argumentatie hanteert de overheid, in dit geval het Ministerie van Economische Zaken, om een prijsbeleid te voeren? Doel van het prijsbeleid is natuurlijk de inflatiebestrijding. Inflatie kan verschillende ongewenste gevolgen hebben. Zo verslechtert bij een te snelle stijging van het prijspeil de concurrentiepositie van ons land, en worden de inkomens- en vermogensverhoudingen verstoord. Inflatie roept ook afwentelingsproblemen op en vergroot de onzekerheid van economische beslissingen op lange termijn. Dat laatste is weer slecht voor de investeringen en de werkgelegenheid. Vrijwel algemeen wordt erkend dat deze gevolgen overheidsingrijpen gewenst maken. Er staan twee wegen van inflatiebestrijding open. Enerzijds kunnen door het voeren van een restrictief monetair en budgettair beleid de bestedingen worden afgeremd. Anderzijds kan er direct in de prijsvorming worden ingegrepen door de prijsstijgingen aan strikte regels te binden.

Dit jaar wordt met een lange traditie van *globale* prijsmaatregelen gebroken. Voor het eerst wordt een aantal sectoren uitgezonderd die zich niet aan de prijsvoorschriften hoeven te houden. De minister beargumenteert deze tweedeling als volgt: „Bij de selectie van deze sectoren heeft voorop gestaan, dat hier in zodanige mate binnen- en/of buitenlandse concurrentie aanwezig is, dat van vrijstelling geen inflatiebevorderend effect behoeft te worden verwacht” 1). Alleen voor de prijsvorming op markten met onvolkomen vormen van concurrentie is dus de corrigerende hand van de overheid nodig.

Deze visie op de prijsvorming is gemeengoed in de economische theorie. In het ideaaltypen van het marktsysteem heeft de individuele producent geen invloed op de prijs, hij is prijsnemer, en de prijs is stabiel. In werkelijkheid echter komt deze marktsituatie maar weinig voor. De Jong heeft er in *ESB* op gewezen dat ook bij, wat hij noemt, „concurrentiële prijsvorming” prijszetting voorkomt 2). Dit is met name het geval bij de introductie van produkten die op een verandering van de vraag inspelen, en waarbij marktsegmentatie voorop staat. Bovendien zijn prijsoorlogen, „lok”-prijzen, en prijsdiscriminatie mogelijk. Van een gediceerde marktprijs is dus geen sprake. Ook bij niet-concurrentiële markt vormen wijkt de praktijk af van de theorie. Het feit dat te hoge prijszetting door monopolisten toetreders aantrekt, beperkt de autonomie van de monopolist. Hoe kan het prijsbeleid met deze uiteenlopende vormen van prijsvorming rekening houden? Zoals gezegd, brengt het huidige prijsbeleid slechts een grove tweedeling aan tussen sectoren met „voldoende” en „onvoldoende” concurrentie.

In welke sectoren van de Nederlandse economie is sprake van voldoende concurrentie? De minister noemt zelf de papier-, confectie-, textiel-, hout- en basismetaalindustrie, en drie sectoren van de handel. De criteria die bij de selectie zijn gebruikt, zijn echter onduidelijk.

Vijverberg heeft in het verleden een poging ondernomen om, met behulp van Theilcoëfficiënten, de industriële sectoren naar concentratiegraad te classificeren 3). Hij concludeerde dat in 1974 de textiel- en confectie-industrie „middelmatig”, de basismetaalindustrie „sterk”, en slechts de hout- en meubelindustrie „zwak” waren geconcentreerd. Wat betreft de buitenlandse concurrentie hebben vooral de textiel- en confectie-industrie het moeilijk. Voor de overige sectoren die nu vrijgesteld zijn van het prijsbeleid geldt echter dat hun situatie niet wezenlijk verschilt van die van andere industriële sectoren. Ook het prijsverloop in de vrijgestelde sectoren rechtvaardigt de bijzondere positie niet. In 1981 lag de gemiddelde prijsstijging in deze sectoren zelfs boven het industrieel gemiddelde (zonder de aardolie-sector).

Het lijkt erop dat de selectie niet heeft plaats gevonden op grond van de mate van concurrentie of het latente inflatiegevaar. Heeft misschien de zwakte van de vrijgestelde sectoren een rol bij de selectie gespeeld? Deze indruk lijkt gewettigd. De afwezigheid van prijsvoorschriften maakt het mogelijk prijsverhogingen door te voeren die de kostenstijgingen te boven gaan. De rendementen kunnen, als de markt het toestaat, hierdoor verbeteren. Zo wordt — onder valse vlag — een soort steunbeleid gevoerd. Afgezien van de nadelen die aan een steunbeleid zijn verbonden (vooral concurrentievervalsing) zou in elk geval expliciet moeten worden vermeld dat met de sterkte van de sectoren rekening is gehouden.

Het prijsbeleid kan onmogelijk recht doen aan de talloze verschillen in prijsvorming die tussen de sectoren bestaan. Zo'n beleid zal verzanden in een onwerkzame, ondoorzichtige wirwar van regels. Een globaal prijsbeleid heeft daarentegen als bezwaar dat de kostendoorberekeningsregels op macro-economische gegevens zijn gebaseerd, en kan daardoor onvoldoende rekening houden met de feitelijke kostenontwikkeling van een bedrijf. Pleit dit ervoor de prijzen vrij te laten? Ongetwijfeld zal dit tot prijsstijgingen in bepaalde sectoren leiden. Bovendien mag niet vergeten worden dat een loonmatigingsbeleid wel heel moeilijk verkoopbaar wordt als de prijzen worden vrijgelaten. Het gevaar van een loon- en prijs-spiraal duikt dan weer op. Er zal moeten worden geprobeerd een prijsbeleid te ontwikkelen dat, zij het globaal, rekening houdt met verschillen in prijsvorming tussen de sectoren. De criteria hiervoor zijn nog niet ontwikkeld. Het sectorale onderscheid van het huidige prijsbeleid leidt eerder tot een verkapt steunbeleid dan dat het verschillen in de prijsvorming in de beschouwing betreft. Een merkwaardige zaak voor een regering die de afbouw van steun aan zwakke sectoren en herstructurering van de economie zo hoog in het vaandel heeft geschreven.

H. Kamps

1) Brief van de minister van Economische Zaken aan de Tweede Kamer, 23 december 1981.

2) H. W. de Jong, Marktorganisatie, mededinging en prijsvorming, *ESB*, 23/30 december 1981.

3) C. H. T. Vijverberg, *Kleinschalige werkgelegenheid*, Stichting Het Nederlands Economisch Instituut, september 1979.